

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พัทยาเป็นเขตปกครองพิเศษเขตหนึ่ง จังหวัดชลบุรี จัดเป็นเมืองท่องเที่ยวนานาชาติที่มีชื่อเสียงระดับโลก โดยเฉพาะหาดทรายที่ยาวไปตามแนวชายฝั่งทะเล จัดได้ว่ามีความสวยงามอีกแห่งของประเทศไทย ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศในการท่องเที่ยว เมื่อมีการย้ายท่าอากาศยานกรุงเทพฯ จากสนามบินดอนเมืองมายังสนามบินสุวรรณภูมิ ยิ่งทำให้เมืองพัทยาเป็นเมืองท่องเที่ยวที่ใกล้กรุงเทพมหานครที่สุด ซึ่งมีผลต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยวของประเทศเป็นอย่างมาก

เมืองพัทยาเป็นเมืองเก่าที่ตั้งอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ประมาณ 150 กิโลเมตร และห่างจากสนามบินสุวรรณภูมิ 127 กิโลเมตร ตั้งอยู่บนฝั่งทะเลทางทิศตะวันออกของอ่าวไทย ซึ่งแบ่งเป็น 4 ส่วน ได้แก่ พัทยาเหนือ พัทยากลาง พัทยาใต้ และหาดจอมเทียน

พื้นที่ทำการวิจัยครั้งนี้ ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่เมืองพัทยาเขตพัทยาใต้ โดยอยู่ระหว่างพัทยาใต้กับหาดจอมเทียน โดยรวมพื้นที่เป็นพื้นที่ลาดเอียงตามแนวเขา อาคารส่วนใหญ่เป็นอาคารเพื่อการพักอาศัยชั่วคราวเพื่อการท่องเที่ยว ประเภท โรงแรม รีสอร์ท และคอนโดมิเนียม คิดเป็นร้อยละ 50 ของพื้นที่ ส่วนอาคารเพื่อการพักอาศัย ประเภทบ้านพักอาศัย และบ้านพักตากอากาศ มีมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 30 ของพื้นที่ ส่วนอาคารประเภทอาคารพาณิชย์ คิดเป็นร้อยละ 5 ของพื้นที่ ส่วนที่เหลือจะเป็นที่พื้นที่เขา ที่ทางเมืองพัทยาปรับปรุงเป็นสวนสาธารณะเฉลิมพระเกียรติ โดยมีพื้นที่กว่า 14.5 ไร่ ส่วนอาชีพหลักของชาวเมืองพัทยา ส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวก บริการนักท่องเที่ยว จัดหาสิ่งบันเทิงต่าง ๆ คิดเป็นร้อยละ 87 ของอาชีพทั้งหมดในพื้นที่ (กรมการปกครองท้องถิ่นเมืองพัทยา.2549) [online]

แต่เดิมพื้นที่ที่ทำการศึกษาคือ เป็นพื้นที่ในส่วนของกรมทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ อยู่ในความดูแลของกองทัพอากาศ แต่ปัจจุบันได้มีการแปรรูปที่ดิน และขายที่ดินส่วนดังกล่าวให้กับเอกชนเป็นการถาวร จากกรมทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ (สัมภาษณ์จากบุคคลในท้องถิ่น.2549)

เมื่อมีการขายกรรมสิทธิ์ที่ดินสู่เอกชน การดูแลโดยเทศบาลเมืองพัทยาเป็นผู้ดูแล แต่ในช่วงเริ่มการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นจึงเป็นจุดเริ่มต้นในการวางแผนเพื่อพัฒนา และรองรับการท่องเที่ยว รวมถึงปัญหาต่างๆ อันเกิดจากการขยายตัวของเมือง ที่เกิดจากการก่อสร้าง ซึ่งมีผลให้มีการก่อสร้างอาคารประเภทต่างๆ เกิดขึ้นมากมายในพื้นที่เขตเขาพระตำหนัก

เนื่องจากศักยภาพของพื้นที่ที่มีผลต่อรูปแบบการท่องเที่ยวของเมือง ซึ่งแตกต่างจากเขตเมืองพัทยาได้ เพื่อให้ศักยภาพของพื้นที่ ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อเมือง และส่งเสริมการท่องเที่ยวในรูปแบบของธรรมชาติบำบัดเพื่อการพักผ่อน ถึงแม้ที่ดินเกือบทั้งหมดเป็นของเอกชน แต่มีผลต่อการท่องเที่ยวของเมือง ดังนั้นจึงไม่น่าที่จะละเลยในการดูแล และวางแผนเพื่อปรับปรุง และรองรับปัญหา และวางแผนแนวทางเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจเกิดตามมาในอนาคต

ดังนั้นบทบาทของพื้นที่เขาพระตำหนักที่น่าที่เป็นเรื่องส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองพัทยา ที่น่ามีความแตกต่างจากในตัวเมืองพัทยาส่วนอื่น อันเนื่องมาจากศักยภาพทางภูมิประเทศ ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวทาง ธรรมชาติ และเมืองของการพักผ่อนที่สวยงาม โดยมีภูมิลักษณะที่สำคัญได้แก่ จุดชมวิวทิวทัศน์ บริเวณเขาพระตำหนัก ที่เป็นประดิษฐานพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ และอนุสาวรีย์ พลเรือเอกพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ และมีที่รวมกิจกรรม บริเวณสวนเฉลิมพระเกียรติ ร.9 บริเวณเชิงเขาพระตำหนัก (เขาทัพพระยา)

ปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่เห็นได้ชัดเรื่องการวางบทบาทของพื้นที่ การก่อสร้างที่ไม่เกิดขึ้นอย่างไม่มีระเบียบ ความสะดวกในการสัญจรของนักท่องเที่ยว และผู้อยู่อาศัย ระบบสาธารณูปโภค การบำบัดของเสีย ความปลอดภัยในการเดินทาง ภูมิทัศน์ และจินตภาพเมือง รวมทั้งขาดการบำรุงรักษาสภาพแวดล้อม และสิ่งก่อสร้างต่างๆ ที่ปรับปรุงพื้นที่ที่ได้ทำไปแล้ว ให้อยู่ในสภาพดีตลอดเวลา ในระยะยาวอาจก่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ไม่น่ามอง และเป็นพื้นที่ทางเศรษฐกิจที่มีความแออัด ยากที่จะแก้ไข ซึ่งอาจก่อให้เกิดผลเสียโดยรวมในย่าน ในทุกๆด้าน ปัจจุบันมีการแข่งขันทางด้านการท่องเที่ยวสูง ศักยภาพที่มีอยู่ในพื้นที่ต่างๆ ถูกนำออกมาเพื่อดึงดูดการท่องเที่ยว และหากเราไม่ดูแลพื้นที่ที่มีศักยภาพของเมืองออกมาแสดงให้นักท่องเที่ยวได้เห็น เมืองพัทยาในอีกแง่มุมหนึ่งก็อาจเสียโอกาสและอาจมีผลกระทบต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของเมืองพัทยาได้

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษา และวิจัยเกี่ยวกับย่านพาณิชยกรรมเขตพื้นที่เขาพระตำหนักนี้ เพราะเป็นพื้นที่ที่มีความสวยงามทางธรรมชาติ น่าที่จะมีการใช้ประโยชน์จากที่ดินอย่างคุ้มค่า และการวิจัยนี้ทำเพื่อแนวทางการปรับปรุงย่านพาณิชยกรรมเขตพื้นที่เขาพระตำหนักให้เป็นพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์ของพื้นที่ ที่น่าประทับใจและเป็นที่ยึดจำของนักท่องเที่ยว และผู้ที่เข้าไปใช้พื้นที่ได้ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 ศึกษาลักษณะทางกายภาพของย่านพาณิชยกรรม ในเขตพื้นที่เขาพระตำหนัก

1.2.2 ศึกษาปัญหา และความคิดเห็นเกี่ยวกับพื้นที่ในย่านพาณิชยกรรม พื้นที่เขาพระตำหนัก

1.2.3 เพื่อเสนอแนวทาง การปรับปรุงย่านพาณิชย์กรรม ให้สอดคล้องกับประโยชน์ใช้สอยปัจจุบัน ตามที่พื้นที่สามารถรองรับได้

1.3 กรอบแนวคิดของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดของ Lynch (อ้างใน สมพล คำรงค์เสถียร. 2548) ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ เรื่องจินตภาพเมือง และการออกแบบชุมชนเมือง

1.3.1 ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน

1.3.2 ปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่

1.3.2.1 การเข้าถึง

1.3.2.2 การคมนาคมขนส่ง

1.3.2.3 ลักษณะเฉพาะตัวพื้นที่

1.3.3 สาธารณูปโภค สาธารณูปการ (Infrastructure)

1.3.4 จินตภาพของย่าน Image

1.3.4.1 ย่าน (Districts)

1.3.4.2 เส้นทางสัญจร (Path)

1.3.4.3 ที่หมายตา (Landmark)

1.3.4.4 ที่รวมกิจกรรม (Node)

1.3.4.5 ขอบเขต (Edge)

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1.4.1 ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

1.4.1.1 ประชากร (Population) หมายถึง หน่วยของข้อมูลทั้งหมดในสิ่งที่ต้องการศึกษาตามขอบเขตการวิจัยที่ได้กำหนดไว้ เป็นได้ทั้งสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิต แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ประชากรที่มีจำนวนจำกัด (Finite Population) หรือนับได้ และประชากรที่นับจำนวนไม่ได้ (Infinite Population) ใช้ค่าพารามิเตอร์

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ที่มีที่พักอาศัยอยู่ในย่านพาณิชย์กรรมพื้นที่เขาพระตำหนัก นักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่สำนักโยธาธิการและผังเมือง ประจำเทศบาลเมืองพัทยา

(1) ผู้พักอาศัย ในย่านพาณิชย์กรรมพื้นที่ตำบลหนองปรือ เมืองพัทยา จำนวน 3,150 คน เฉลี่ยต่อครัวเรือน 4.65 คน (ข้อมูลสถิติเพื่อการพัฒนา อบต. พ.ศ. 2547 สำนักงานสถิติแห่งชาติ)

(2) นักท่องเที่ยว ที่เดินทางมาเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี จำนวน 5,010,564 คนต่อปี (สถิติการท่องเที่ยวเมืองพัทยา ปี 2547)

(2.1) นักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 1,680,824 คน

(2.2) นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ จำนวน 3,329,740 คน

(3) เจ้าหน้าที่ในส่วนงานช่าง สำนักโยธาธิการ และผังเมือง ประจําเทศบาลเมืองพัทยา จำนวน 50 คน

1.4.1.2 กลุ่มตัวอย่าง (Sample) หมายถึง หน่วยของข้อมูลบางส่วนที่ได้เลือกมาเพื่อใช้เป็นตัวแทนของหน่วยข้อมูลทั้งหมด หรือประชากรในการศึกษาและวิจัยแล้วนำผลที่ได้ไปสรุปหรืออ้างอิงแทนประชากรทั้งหมด ใช้ค่าสถิติ (จากตารางกำหนดตัวอย่างของ Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ที่ความคลาดเคลื่อน ± 10)

(1) ผู้พักอาศัย ในย่านพาณิชยกรรมพื้นที่เขาพระตำหนัก เมืองพัทยา จำนวน 100 คน

(2) นักท่องเที่ยว ที่เดินทางมาใช้พื้นที่ในย่านพาณิชยกรรมพื้นที่เขาพระตำหนัก เมืองพัทยาใน ช่วงเดือนธันวาคม-เดือนมีนาคม

(2.1) นักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 100 คน

(2.2) นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ จำนวน 100 คน

(3) เจ้าหน้าที่ในส่วนสำนักโยธาธิการ ประจําเทศบาลเมืองพัทยา จำนวน 10 คน

(4) ผู้ประกอบการกิจการท่องเที่ยว ในพื้นที่บนเขาพระตำหนักจำนวน 3 คน

1.4.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

บริเวณที่ศึกษา คือ พื้นที่บนเขาพระตำหนัก ถนนพระตำหนัก จังหวัดชลบุรี โดย

ทิศเหนือ จด สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ตรงทางขึ้นเขา

ทิศใต้ จด ทะเล

ทิศตะวันออก จด ถนนเทพพระยา

ทิศตะวันตก จด ทะเล

1.5 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

สมพล คำรงเสถียร (การออกแบบชุมชนเมือง.2548:[7_1-7_24])

1.5.1 การใช้ประโยชน์ที่ดิน

1.5.2 ราคาที่ดิน

1.5.3 สภาพทางภูมิศาสตร์

1.5.4 สถานที่รบกวนชุมชน เช่น โรงงานอุตสาหกรรม ที่ทิ้งขยะ สุสาน ฯลฯ

1.5.5 การเข้าถึงของถนน ทางคมนาคม ฯลฯ

1.5.6 การเข้าถึงของสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ฯลฯ

1.5.7 จินตภาพของย่าน Image

1.5.7.1 ย่าน (Districts)

1.5.7.2 เส้นทางสัญจร (Path)

1.5.7.3 ที่หมายตา (Landmark)

1.5.7.4 ที่รวมกิจกรรม (Node)

1.5.7.5 ขอบเขต (Edge)

1.6 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

1.6.1 ลักษณะทางกายภาพ หมายถึง ลักษณะโดยทั่วไปของพื้นที่

1.6.2 สถานที่ท่องเที่ยว หมายถึง พื้นที่ที่นักท่องเที่ยวเดินทางไปทำกิจกรรม หรือพักผ่อน

1.6.3 ภูมิทัศน์ หมายถึง หมายถึง ภาพรวมของพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง ที่มนุษย์รับรู้ทางสายตาในระยะห่าง อาจเป็นพื้นที่ธรรมชาติที่ประกอบด้วยรูปทรงของแผ่นดิน น้ำ ดินไม้ สัตว์ และสรรพสิ่งมนุษย์สร้างในสภาพอากาศหนึ่ง และช่วงเวลาหนึ่งที่เรียกว่า ภูมิทัศน์ธรรมชาติ หรือภาพรวมของเมือง หรือส่วนของเมือง เรียกว่าภูมิทัศน์เมืองนอกจากนี้ยังมีการใช้คำ “ภูมิทัศน์” กับพื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะเด่นชัด เช่น ภูมิทัศน์ทะเล ภูมิทัศน์ภูเขา ภูมิทัศน์ทะเลทราย หรือภูมิทัศน์พระจันทร์ ซึ่งหมายถึงภาพรวมของพื้นที่บนผิวดวงจันทร์ที่มนุษย์อวกาศไปเยือน

1.6.4 จินตภาพ (Image) หมายถึง ภาพลักษณ์ในใจที่มีการจินตนาการหรือมีพื้นฐานจากการเคยรับรู้หรือสัมผัสมาก่อนหน้านั้น

1.6.5 จินตภาพเมือง (City Image) หมายถึง ภาพลักษณ์โดยรวมในใจของผู้คนส่วนใหญ่ของผู้ที่อาศัยในชุมชนเมือง ในบริเวณที่ผู้คนมีความเห็นสอดคล้องกัน ในการที่จะให้มีกิจกรรมทางกาย โดยพิจารณาจากลักษณะทางกายภาพภาพ วัฒนธรรมและพื้นฐานทางธรรมชาติร่วมกัน เราสามารถแบ่งประเภทขององค์ประกอบที่ทำให้เกิดจินตภาพเมืองได้ องค์ประกอบต่างๆ เหล่านี้ได้แก่

1.6.5.1 เส้นทางสัญจร (Paths) หมายถึง ช่องทางที่บุคคลใช้สัญจรไปมา มีหลายประเภท และแต่ละประเภทสามารถแบ่งออกได้หลายระดับ

1.6.5.2 เส้นขอบ (Edges) หมายถึง เส้นขอบเขตบริเวณ

1.6.5.3 ชุมทาง หรือที่รวมกิจกรรม (Nodes) หมายถึง บริเวณที่เปิดโล่ง เป็น Urban Space ซึ่งอาจเป็นพื้นที่แยกขาดจากทางสัญจรโดยเด็ดขาด หรือไม่แยกขาดก็ตาม อาจเป็นพื้นที่ใช้ประโยชน์ได้ตั้งแต่ที่พักผ่อนหย่อนใจ เป็นที่ชุมนุมของคน นักท่องเที่ยว หรือที่เกิดกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน

1.6.5.4 ย่าน(Districts) หมายถึง บริเวณที่มีความคล้ายคลึงกันในวิถีความเป็นอยู่ของประชาชน ความคล้ายคลึงกันของสถาปัตยกรรม หรือกิจกรรมที่เกิดขึ้น เป็นพื้นที่ที่มีขอบเขตที่ชัดเจน

1.6.5.5 จุดหมายตา หรือ ภูมิลักษณะ (Landmarks) หมายถึง ชื่อเรียกสิ่งของที่ใช้ในการจดจำ ซึ่งอาจจะเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น สิ่งก่อสร้าง โครงสร้าง อนุสาวรีย์ หรือ สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ภูเขา โดยมักจะเป็นจุดที่น่าสนใจ และเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว สำหรับชื่อเรียกของ "แลนด์มาร์ก" ยังมีการเรียกได้อีกหลายชื่อ ได้แก่ ภูมิลักษณะ จุดหมายตา หรือ ที่หมายเด่น

1.6.5.6 เอกลักษณ์ (Identity) คือ การรวมขององค์ประกอบต่างๆ กันประกอบขึ้นเป็นเมือง ซึ่งต่างก็มีเอกลักษณ์ของตัวเอง เป็นสิ่งที่แยกจากกันได้โดยมีสัญญาณชี้แนะปรากฏอยู่

1.6.6 ทักษิณภาพ หมายถึง ภาพความสวยงามที่สายตามองเห็น มักหมายถึงภาพธรรมชาติ ภาพภูมิประเทศฯ เช่น ภาพท้องไร่ท้องนา ภาพทะเล ภาพท้องฟ้า ภาพภูเขา สายน้ำ บ้านเรือน เป็นต้น ที่ปรากฏแก่สายตา ทักษิณภาพ เป็นภาพที่แลเห็นจริง แต่จะหมายถึงเฉพาะภาพที่ชวนมอง ภาพที่น่ามองเท่านั้น เพราะคำว่า ทักษิณภาพ แปลตามรูปศัพท์ว่า นามอง ชวนมอง เช่น ทักษิณภาพของท้องทะเลงามจนเขาต้องหยิบฟูกันมาบันทึกภาพเอาไว้ ทักษิณภาพของท้องทุ่งที่งดงามด้วยสีเขียวขจีของต้นกล้า ทำให้เขาลืมความทุกข์ไปได้ชั่ว ขณะ คำว่าทักษิณภาพมีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า ทิวทัศน์ ซึ่งหมายถึง ภาพภูมิประเทศตามธรรมชาติที่ดูเสมือนสิ่งที่เป็นทิพย์

1.6.7 เขาพระตำหนัก หมายถึง ภูเขาเดี่ยวๆ ที่เรียกกันว่า เขาทัพพระยา หรือเขาพระบาท ที่มีทางลาดยางขึ้นไปจนถึงยอดเขาได้ เมื่อขึ้นไปจนถึงยอดเขาจะแลเห็นทัศนียภาพของบริเวณเมืองพัทยาและอ่าวพัทยาได้โดยรอบ อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ไปทางตะวันออกเฉียงใต้ ประมาณ 140 กิโลเมตร ตั้งอยู่บนฝั่งทะเลทางทิศตะวันออกของอ่าวไทย ตั้งอยู่ระหว่างพัทยาได้ กับหาดจอมเทียน

1.6.8 ย่านพาณิชยกรรม หมายถึง พื้นที่ที่มีความสำคัญด้านเศรษฐกิจ

1.6.9 ปัญหา หมายถึง อุปสรรคที่ก่อให้เกิดความรำคาญใจ ความไม่สะดวก